

Σειρά ντοκουμαντέρ για την ορχηστρική μουσική του 20ου αιώνα

**ORCHESTRAL MUSIC
IN THE 20TH CENTURY**

DVD

Η δισκογραφική εταιρεία "Arthaus Music", σε συνεργασία με τον διάσημο διευθυντή ορχήστρας Sir Simon Rattle και την "City of Birmingham Symphony Orchestra", κυκλοφόρησε σε συλλογή από 7 dvd, μία σειρά από εξαιρετικά μουσικά ντοκουμαντέρ. Το βασικό υλικό προέρχεται από την τηλεοπτική σειρά "Leaving Home" που ξεκίνησε το 1996, εποχή που ο Rattle ήταν ακόμα ο μόνιμος μαέστρος της Ορχήστρας του Birmingham, θέση που κράτησε από το 1980 ως το 1998 και περίοδο που ερμήνευσε πολλά σύγχρονα έργα σε πρώτη παγκόσμια εκτέλεση.

Είναι γνωστό ότι ο Rattle μετέτρεψε την Birmingham Symphony, από μία σχετικά καλή βρετανική ορχήστρα, σίγουρα υποδεέστερη από άλλες πασιγνώστες ορχήστρες του Λονδίνου, σε ένα διεθνούς φήμης και κύρους συμφωνικό σύνολο. Ακόμα, είναι ένας από τους μαέστρους που δεν δίστασαν να συμπεριλάβουν στο ρεπερτόριό τους έργα της σύγχρονης μουσικής σκηνής, όχι μόνο καταξιωμένων συνθετών, αλλά και νέων ανερχόμενων, από το χώρο της νέας μουσικής. Επίσης δεν είναι τυχαίο το γεγονός, ότι μεγάλες ορχήστρες έχουν ερμηνεύσει πολλά έργα του 20ου αιώνα ύστερα από δικές του προτάσεις. Ο συχνότατα κακεντρέχης βρετανικός τύπος αντιμετωπίζει τον Simon Rattle (δικαίως), ως τον μεγαλύτερο εν ζωή Βρετανό μαέστρο. Τον Σεπτέμβριο του 2002 ανέλαβε τη διεύθυνση της Φιλαρμονικής του Βερολίνου, μία από τις πιο περίοπτες αλλά και "ρευστές" θέσεις στο μουσικό κόσμο.

Στο τεύχος αυτό παρουσιάζουμε τα πρώτα 4 dvd της σειράς, τα οποία μόλις κυκλοφόρησαν στην Ελλάδα. Τα υπόλοιπα αναμένονται στη χώρα μας μέσα στους επόμενους μήνες.

Προλογίζοντας τη σειρά ο ίδιος ο Rattle αναφέρει:

«Αν κάτι είναι σημαντικό, είναι το απλούστατο: να υπενθυμίζουμε σε όλους ότι πρέπει να ακούν και να έχουν υπομονή να ξανακούν. Όπως λέει και ο Samuel Becket: "Αποτυχαίνεις... προσπάθησε ξανά για να αποτύχεις λίγο καλύτερα". Δεν γίνεται να βλέπουμε τα πάντα δεν μπορούμε να ακούσουμε το καθετί με μιας, όμως μπορούμε να το παλέψουμε με χαρά και περσίωση ψυχής και κάθε βήμα είναι ένα ταξίδι προς την κατανόηση.»

Ο ίδιος ως "ξεναγός" παρουσιάζει και καθοδηγεί τους θεατές-ακροατές σε ένα ταξίδι διαμέσου της μουσικής του περασμένου πια αιώνα, εξηγώντας τη βασική μουσική εξέλιξη από τον Mahler έως σήμερα. Κάθε πρόγραμμα επεξηγείται από συγγραφικό λόγο και είναι επενδεδυμένο με αρχαικά φιλμ και φωτογραφίες. Ο Rattle μιλά, καταργώντας όλα τα δυσνόητα μουσικολογικά στοιχεία εξηγώντας τα σημεία - κλειδιά, με τον προσωπικό του τρόπο και με τη βοήθεια μόνο ενός πιάνου.

Ο αρχικός τίτλος "Leaving Home" έχει κρατηθεί καθώς παραπέμπει στο γεγονός ότι η μουσική του 20ου αιώνα κινήθηκε σε πολλούς και διαφορετικούς νέους δρόμους: Σχεδόν όλοι οι συνθέτες έψαξαν για νέες δημιουργικές απαντήσεις γύρω από την υπάρχουσα κατάσταση στην οποία ζούσαν. Όχι λίγοι είχαν επίσης να αντιμετωπίσουν πολιτικές αναστατώσεις, πολέμους, ατομικές και συλλογικές τραγωδίες. Οι περισσότεροι άφησαν πίσω τους θεμελιώδεις κανόνες της μουσικής του 18ου και του 19ου αιώνα (τονική αρμονία, μελωδία, «κανονικό» ρυθμό και μέτρο) και έψαξαν αλλού. Το πεδίο έρευνας που δημιούργησαν όλα αυτά είναι τεράστιο, αλλά για τους ακροατές τουλάχιστον κινείται, γύρω από την «οικεία» και την «όχι οικεία» μουσική. Η σειρά λοιπόν στοχεύει μέσω των παραδειγμάτων που χρησιμοποιεί να παρουσιάσει και να εξηγήσει αυτή την διαίρεση.

Εκτός από το περιγραφικό μέρος, τα dvd περιλαμβάνουν τις βιογραφίες των συνθετών που παρουσιάζονται στον κάθε δίσκο, καθώς και ορισμένα έργα σε μορφή audio. Περισσότερο «Οπτική» απ' αυτό η Ακρόαση δεν γίνεται!

Volume 1 "Dancing on a Volcano"

Ένα από τα σημεία - κλειδιά της ευρωπαϊκής μουσικής ιστορίας είναι χωρίς αμφιβολία η περίφημη "συγχορδία του Τριστάνου" με την οποία ο Wagner ανέτρεψε τη "συμβατική" αρμονία. Έτσι δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι ο Rattle αρχίζει με το πρελούδιο από το έργο "Τριστάνος και Ιζόλδη" του Wagner. Έργο όχι του 20ου αιώνα αλλά του 1859.

Συνεχίζοντας, ο μάστρος περιγράφει τη Βιέννη του 1900 και τα μουσικά δρώμενα της εποχής μέσα από ιστορικά ντοκουμέντα και φιλμ. Ο συνθέτης που παρουσιάζεται μέσα σ' αυτή την ατμόσφαιρα είναι φυσικά ο Arnold Schoenberg, ιδρυτής της Δεύτερης Βιεννέζικης Σχολής και για τους περισσότερους "πατέρας" της νέας μουσικής". Όμως η σύνδεση γίνεται και για έναν ακόμη λόγο αφού ο Schoenberg ξεκίνησε την καριέρα του ως φανατικός "βαγκνερικός".

Ξεκινά λοιπόν τα μέρη του δίσκου με το, "Arnold Schoenberg - Αφήνοντας πίσω την τονικότητα", και συνεχίζει με τους "Gustav Mahler - Ο πρόδρομος του μοντερνισμού, και "Richard Strauss - Προοδευτικός ή αντιδραστικός;". Αμέσως μετά ο Schoenberg εμφανίζεται ξανά στην "Η ανάπτυξη

της δωδεκάφθογγης τεχνικής".

Τα δύο επόμενα μέρη εστιάζονται στους δύο πιο διάσημους μαθητές τού Δασκάλου. Είναι γεγονός ότι ο Alban Berg εψαχνε για ένα συμβιβασμό ανάμεσα στην αρμονική αισθητική και τις νέες μεθόδους τού μέντορά του, ενώ ο Anton Webern, ακολουθώντας με ασκητική συνέπεια το Σύστημα έγινε ένας από τους πιο αυστηρούς εκπροσώπους του δωδεκαφθογγισμού και εικόνα για τη μεταπολεμική σειραϊκή και μετα-σειραϊκή avant-garde. Τα μέρη: "Anton Webern - Ο δάσκαλος της μικρής φόρμας και "Alban Berg - Ρέκβιεμ για μια χαμένη κουλτούρα". Με το τελευταίο ολοκληρώνεται το περιγραφικό μέρος της παρουσίασης.

Στο "Πρώτο ταξίδι" ο Rattle χρησιμοποιεί αποσπάσματα από τα έργα, "Εισαγωγή στον Τριστάνο και Ιζόλδη" του Wagner, "Εξαύλωμένη Νύχτα" και "Πέντε κομμάτια για ορχήστρα op.16" του Schoenberg, από την "Εβδομη" του Mahler, την "Ηλέκτρα" του Richard Strauss, καθώς και από τα "Πέντε κομμάτια για ορχήστρα, op.10" του Webern και το "Κοντσέρτο για βιολί στην μνήμη ενός

αγγέλου" του Berg. Αυτό το τελευταίο έργο καθώς και η "Εξαύλωμένη Νύχτα" του Schoenberg περιλαμβάνονται και ολοκληρωμένα σε μορφή audio. Υπενθυμίζουμε ότι είναι πάντοτε διαθέσιμες οι βιογραφίες όλων των συνθετών.

Volume 2 "Rhythm"

Στη διάρκεια του 20ου αιώνα η Δυτική μουσική απελευθερώθηκε από την κυριαρχία της μελωδίας και ξεκίνησε την ενασχόλησή της με τους ρυθμούς.

Από παιδί ο Rattle είχε όνειρο να γίνει σολίστ κρουστών. Την επιθυμία του αυτή την εξέφρασε και με το film "Rhythm is it!" που αποτέλεσε μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος της Φιλαρμονικής του Βερολίνου, όπου δουλεύει μαζί με 250 νέους από διαφορετικές εθνικότητες και κοινωνικοπολιτικά υπόβαθρα στη χορογραφία της "Ιεροτελεστίας της Άνοιξης" του Igor Stravinsky, έργο το οποίο ο Honegger αποκάλεσε "ατομική βόμβα της Νέας Μουσικής" και ο Debussy "υπέροχο εφιάλτη".

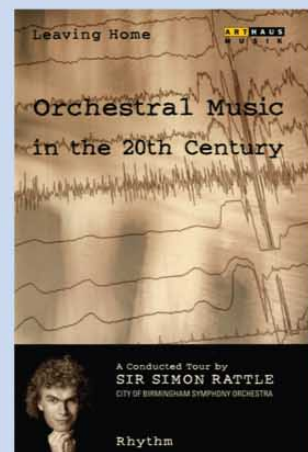
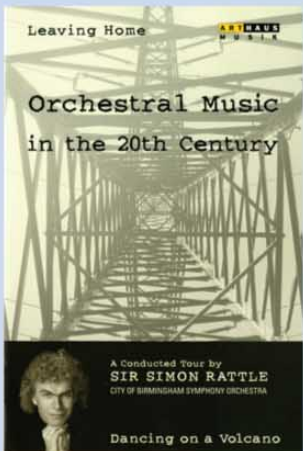
Έτσι ο ρυθμός γίνεται ο πυρήνας που γύρω του ο Rattle αραρώνει το "Δεύτερο ταξίδι" της σειράς.

Φυσικά ο συνθέτης με τον οποίο ξεκινά είναι ο Stravinsky: "Το κέλυφος μιας εξαντλημένης εποχής διαρρηγνύεται", για να συνεχίσει με τον Edgar Varese και με τίτλο του μέρους: "Οι μελωδίες είναι τα κουτσομπολιά της μουσικής", καθώς στο βάθος ακούγεται ένα απόσπασμα από το έργο του Varese "Ionisation".

Ακολουθεί το μέρος "Ψηλά στη στρατόσφαιρα" όπου απρόσμενα περιγράφει τον ρόλο του Gustav Mahler στην εξέλιξη της πολυρρυθμίας με ένα απόσπασμα από "Το Τραγούδι της Γης".

Στις αρχές της δεκαετίας του '50 ο Αμερικανός Condon Nanarrow σε συνεργασία με μια βιομηχανία, κατασκεύασε ένα όργανο το οποίο ονόμασε "Electrically-Operated Self-Playing Piano" και με το οποίο μπορούσε χρησιμοποιώντας κατάλληλα προσαρμοζόμενες σε αυτό διάτρητες κάρτες να προκαλεί την ταυτόχρονη κίνηση των πλήκτρων.

Με αυτό το στοιχειώδες προ-ψηφιακό σύστημα, ο Nanarrow κατόρθωσε να εκτελεί ταυτόχρονα διαφορετικούς ρυθμούς σε διαφορετικά tempi και σε διαφορετικές δυναμικές! Ο συνθέτης ζούσε σε αφάνεια μέχρι

να ανακαλύψει ο Gyorgy Ligeti τις ηχογραφήσεις από τις σπουδές του.

Ο Rattle κατορθώνει να τους συνδέσει όλους στην περιγραφή του και να καθορίσει το ρόλο τους στην εξέλιξη της μουσικής, μέσα από τους τίτλους των μερών και ακολουθώντας την παρακάτω σειρά: "Gyorgy Ligeti - Η Μουσική δεν πρέπει να είναι κωσπρέπει" με υπόκρουση το έργο "Atmospheres", "Steve Reich - Το πολυεπίπεδο πρόσωπο της μουσικής" με απόσπασμα από το έργο "Music for a piece of wood", "Canton Nancaarrow - Οι δυνατότητες της δακτυλικής δεξιότητας" με την ακρόαση του "Piano Roll no 21".

Δεν θα μπορούσαν βέβαια να απουσιάζουν ο Pierre Boulez - με τίτλο "Τελετουργία μνήμης και εξαφάνισης" και ένα απόσπασμα από το έργο του "Rituel in Memoriam Bruno Maderna" και ο Olivier Messiaen - με "Μια γιορτή του ήχου" και την πλήρη ακρόαση του έργου "Συμφωνία, Tarangalla".

Volume 3 "Colour"

Ζωγραφική και ποίηση ανέπτυξαν ένα πολύ αφηρημένο στυλ στο τέλος του 19ου αιώνα ενώ η μουσική ακολούθησε με γρήγορους ρυθμούς. Στο "Τρίτο ταξίδι" ο Rattle παρατηρεί τη μουσική να μεταβάλλεται καθώς οι συνθέτες απομακρύνονται από τη μελωδία δίνοντας παράλληλα ολοένα και μεγαλύτερη έμφαση στο ηχόχρωμα.

Έτσι ενώ ο Schoenberg δούλευε με τη τεχνική των ηχοχρωμάτων ενδιαφερόταν αντίστοιχα και για τη ζωγραφική, ενώ ο ζωγράφος Kandinsky επηρεάστηκε από τους καμβάδες του συνθέτη - ζωγράφου και για ένα διάστημα φίλου του Schoenberg. Είναι επίσης γνωστή η σχέση του Debussy με τον ζωγράφο Monet και τον ποιητή Mallarme, αλλά και οι παράλληλες πορείες των ζωγράφων Vuillard και Bonnard με αυτή του Ravel. Εκείνοι απλοποίησαν τον ιμπρεσιονισμό στη ζωγραφική ενώ ο συνθέτης εξάγνησε τον ιμπρεσιονισμό της μουσικής.

Από μία άλλη πλευρά ο εξωτισμός και η χρήση αρχαίων και "πρωτόγονων" οργάνων έδωσαν στην Ευρώπη ένα άλλο πνεύμα και πληροφορίες για νέες αναζητήσεις. Ένας από τους συνθέτες που επέδρασαν στη μουσική του Toru Takemitsu που πολλοί τον αποκαλούν "Ιάπωνας Debussy", είναι και ο Olivier Messiaen, που και αυτός, ως βέρος

Γάλλος, ανέπτυξε το ηχόχρωμα.

Με βάση τα παραπάνω ο Rattle διαμόρφωσε την σειρά του δίνοντας όπως πάντα χαρακτηριστικούς τίτλους και χαρακτηριστικά ηχητικά αποσπάσματα: "Claude Debussy - Φως και ελαστικότητα στη Μουσική" με απόσπασμα από το έργο "Πρελούδιο στο απόγευμα ενός φαύνου", "Igor Stravinsky - Σαρκοβόρα χρώματα" με το "Πουλί της Φωτιάς", "Maurice Ravel - Η δύναμη της φαντασίας" με το "Δάφνης και Χλόη", "Debussy's Jeux - Μουσική χωρίς πόδια" με το "Jeux", "Arnold Schoenberg - Ψάχνοντας τους νέους τρόπους της γλώσσας" με τα "Πέντε κομμάτια για ορχήστρα", "Pierre Boulez - Χρειάζομαι όλα τα φύλλα" (I need all the Leaves) με το "Notations for Piano", "Olivier Messiaen - Η Μουσική έχει χρώμα" με το "Et expecto resurrectionem mortuorum", "Toru Takemitsu - Περιπατώντας σε έναν όμορφο Ιαπωνικό κήπο" (Walking in a Beautiful Japanese Garden) με το "Dream/Window".

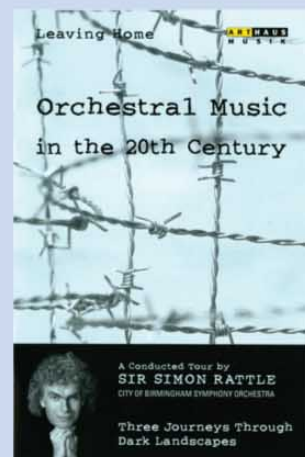
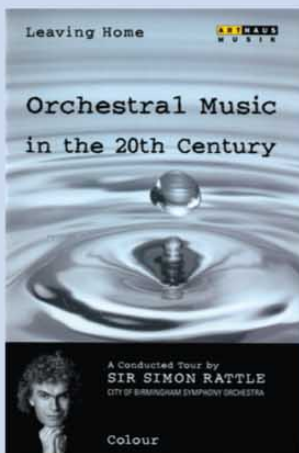
Volume 4 Three Journeys through Dark Landscapes

Ο Rattle δεν αφήνει ασχολίαστη τη σχέση της μουσικής με την πολιτική. Παγκόσμιος Πόλεμος, γενοκτονία, προπαγάνδα, πολιτικές αναταραχές και καταστάσεις επέδρασαν έντονα στους συνθέτες και τα έργα τους: Η βιογραφία του Bartok παραπέμπει ισχυρά στον τίτλο ολόκληρης της σειράς "Leaving Home", ενώ η μουσική του Lutoslawski παίζει το ρόλο του μεσολαβητή ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση στη διάρκεια του ψυχρού πολέμου. Για τον Shostakovitch ο τρόμος του Σταλινασμού στην καθημερινότητα του συνθέτη, οδήγησαν στη διαφορετική μουσική του γλώσσα που συχνά εμπεριέχει κωδικοποιημένα μηνύματα.

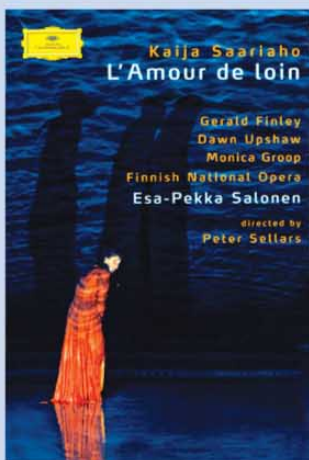
Τρία λοιπόν μέρη που δικαιολογούν απόλυτα τον τίτλο του dvd:

"Bela Bartok- Ταξίδι προς στην εξορία"
"Dmitri Shostakovitch- Ταξίδι στην Αλήθεια"
"Witold Lutoslawski- Ταξίδι στην Ελευθερία".

Ακούγονται αποσπάσματα από τα έργα "Ο Πύργος του Κυανοπώγων", "Μουσική για έγχορδα, κρουστά και τσελέστα" και από το "Κοντσέρτο για ορχήστρα" του Bartok, οι Συμφωνίες 4,5 και 14 του Shostakovitch και τέλος το "Κοντσέρτο για ορχήστρα", τα "Βενετσιάνικα παιχνίδια" και η 3η Συμφωνία του Witold Lutoslawski

Σύγχρονη Όπερα σε δισκογραφία

KAIJA SAARIAHO: L'Amour de Loin

Παραγωγή από την "Deutsche Grammophon" της πρώτης παγκόσμιας ηχογράφησης του έργου «L'Amour de Loin» της Kaija Saariaho (γεν. 1952), όπερας σε πέντε πράξεις σε λιμπρέτο του Amin Maalouf. Το έργο γρά-

φτηκε κατόπιν παραγγελίας του Φεστιβάλ του Σάλτσμπουργκ και του Theatre du Chatelet, όπου έγινε η πρώτη εκτέλεση το 2000, και αμέσως κέρδισε το παγκόσμιο χειροκρότημα. Οι "New York Times" το χαρακτήρισαν ως το "καλύτερο νέο έργο της χρονιάς 2000" ενώ το περιοδικό "Opera Magazine" το αναφέρει ως μία σύνθεση που υπόσχεται πολλά για την όπερα της 3ης χιλιετίας.

Συντελεστές της παραγωγής οι Gerald Finley (Jaufre Rudel, Πρίγκιπας του Blaye), Dawn Upshaw (Clemence, Κόμισσα της Τριπολης) και Monica Groop (Προσकुνήτρια). Την Ορχήστρα και Χορωδία της Φινλανδικής Εθνικής Όπερας διευθύνει ο Esa-Pekka Salonen, ενώ σκηνοθετεί ο Peter Sellars.

Η Φινλανδή συνθέτρια αναφέρει χαρακτηριστικά ότι χρειάστηκε μόνο 18 μήνες για να γράψει την παρτιτούρα. Όμως η διάρκεια της προετοιμασίας ήταν μεγαλύτερη, καθώς προσπαθούσε να αντιληφθεί τι σημαίνει για την ίδια η όπερα αλλά και γιατί θέλει να οικειοποιηθεί τη γραφή αυτής της φόρμας.

Το έργο είναι ένα απλό αφήγημα, βασισμένο στη ζωή του πρίγκιπα - τροβαδούρου Rudel, ο οποίος ερωτεύεται τη Κόμισσα της Τριπολης χωρίς να την έχει συναντήσει ποτέ. Ανάμεσα σ' αυτούς τους δύο χαρακτήρες μεσολαβεί μια περιπλανώμενη προσकुνήτρια. Η παράσταση στήνεται μέσα σε ένα λιτό και καταπληκτικό οπτικά σκηνικό με δύο ψηλές κυκλικές σκάλες, σε κάθε πλευρά της σκηνής και έναν ενδιάμεσο μαύρο χώρο καλυμμένο με νερό που προσομοιάζει με θάλασσα.

Η μουσική της Saariaho είναι κατ' αρχήν επηρεασμένη από τα έργα "Saint Francois" του Messiaen και το "Πελέας και Μελοάνη" του Debussy, ενώ στα ορχηστρικά μέρη γίνεται αρκετές φορές διακριτική χρήση ηλεκτρονικά ενισχυμένων οργάνων. Ο πρίγκιπας Jaufre έχει μελωδίες εμπνευσμένες από τη μουσική των τροβαδούρων του 12ου αιώνα, με αραβικές αποχρώσεις, ενώ το μέρος της Κόμισσας γράφτηκε με πλατιές μελωδίες, τις οποίες η Upshaw αποδίδει με αυτοπεποίθηση και πεισώ. Η Groop, ως Προσकुνήτρια και ως

τρίτο πρόσωπο, πρωταγωνιστεί εξίσου ως ηθοποιός αλλά και ως τραγουδίστρια. Η σκηνοθετική επιλογή της βιντεοσκόπησης με πολλά κοντινά πλάνα πάνω στους τρεις πρωταγωνιστές, πετυχαίνει την εμπλοκή του θεατή στα δρώμενα. Το υψηλό επίπεδο της εκτέλεσης, της ηχογράφησης και της παραγωγής αποτελούν ισχυρά κριτήρια απόκτησης του dvd.

PAUL HINDEMITH: The Long Christmas Dinner

Συμπαράγωγή της δισκογραφικής εταιρίας Wergo με την Συμφωνική Ορχήστρα και τη Χορωδία της Ραδιοφωνίας του Βερολίνου με διευθυντή τον Maren Janowski.

Η μονόπρακτη όπερα του Paul Hindemith (1895 - 1963) βασίστηκε στο ομώνυμο, επίσης μονόπρακτο έργο, του Thornton Wilder (1897 - 1975), που γράφτηκε το 1931.

Ο συγγραφέας έδωσε στο έργο μια φόρμα την οποία ο Peter Sconzi περιέγραψε ως "επικό μοντάζ". Με αργή αφηγηματική ροή ο Wilder παρουσιάζει μια σειρά από χριστουγεννιάτικα δείπνα της οικογένειας Bayard, που απλώνονται σε μια περίοδο ενενήντα χρόνων συγχωνευμένα σε ένα απλό αλλά μεγάλο γεύμα. Το έργο δεν διαθέτει κάποια ιδιαίτερη πλοκή. Εκφράζει όμως τον διαρκή ανταγωνισμό ανάμεσα στα πράγματα που αλλάζουν και σ' αυτά που μένουν ίδια, θέμα ιδιαίτερα προσφιλές στον Wilder. Όπως και στο πιο γνωστό θεατρικό του έργο «Η μικρή μας πόλη», περιγράφει την καθημερινότητα μέσω απλών γεγονότων, στα οποία ενώ οι ήρωες δίνουν ελάχιστη σημασία αργότερα αποδεικνύονται καθοριστικής σημασίας για τη συνέχεια της ζωής τους. Στη διάρκεια αυτών των θεατρικών ενενήντα χρόνων η κάθε γενιά μπλέκεται με την προηγούμενη και στη συνέχεια την αντικαθιστά. Τέλος καθρεφτίζεται εύστοχα η μοντέρνα αστική νοοτροπία που βιώνει το απρόοπτο και το τυχαίο, ως αβέβαιο.

Ψάχνοντας υλικό για νέες όπερες ο Hindemith ανακάλυψε το μονόπρακτο το 1950 και προέτρεψε τον Wilder να το μετατρέψει σε λιμπρέτο, που κατόπιν ο ίδιος απέδωσε στη γερμανική γλώσσα. Μετά από τριμήνη σύνθεση, η όπερα ολοκληρώθηκε το 1960 και η πρεμιέρα της δόθηκε το 1961.

Το άλμπουμ συνοδεύεται με ένθετο 84 σελίδων στο οποίο περιέχονται εκτός των ιστορικών στοιχείων και τα κείμενα του λιμπρέτου.

